

Sarianna Toivonen

KOHUJEN KESKELLÄ

– *Suomalaisten ympäristöasenteet
keväällä 2013*

YHTEENVETO

Kohu Talvivaaran kaivoksen ympäristöongelmista talvella ei heikentänyt yleistä uskoa teollisuuden ympäristövastuuseen. EVAn arvo- ja asennetutkimuksen mukaan noin puolet suomalaisista arvioi yhä, että teollisuus ja elinkeinoelämä toimivat ympäristöasioissa vastuullisesti.

Luottamus teollisuuden ympäristövastuuseen näyttää kuitenkin hieman horjuneen Itä-Suomessa, missä Talvivaaran kaivos sijaitsee.

Sinällään suomalaiset eivät aseta jyrkästi talouskasvua ja ympäristönsuojelua vastakkain. Jopa 75 prosenttia kansasta arvioi, että tehokas ympäristönsuojelu ja vakaa taloudellinen kasvu ovat mahdollisia samanaikaisesti. Lisäksi aiempaa useampi uskoo tieteen ja tekniikan mahdollisuuksiin ongelmien ratkaisussa.

Yleisellä tasolla suomalaisten ympäristötietoisuus on vahvaa. Yli puolet on esimerkiksi itse valmis tinkimään elintasostaan ympäristöongelmien vähentämiseksi.

EVA kartoitti ympäristöasenteita vuoden 2013 arvo- ja asennetutkimuksensa yhteydessä. EVA on selvittänyt suomalaisten asenteiden muutoksia jo lähes kolmenkymmenen vuoden ajan.

Sarianna Toivonen on EVAn projektipäällikkö

Liki puolet suomalaisista arvioi, että teollisuus toimii vastuullisesti ympäristöasioissa. Suhtautumista selvitettiin kysymällä kantaa väittämään ”Suomalainen teollisuus ja elinkeinoelämä toimii nykyisin ympäristöasioissa vastuullisesti”.

Väittämän kanssa täysin tai samaa mieltä oli 47 prosenttia vastaajista (kuvio 1). Eri mieltä oli 24 prosenttia vastaajista ja 29 prosenttia ilmoitti kannakseen ”vaikea sanoa”.

Väestöryhmittäin tarkasteltuna miehet ovat naisia vakuuttuneempia teollisuuden ympäristövastuusta. Keskimääräistä vakuuttuneempia ovat lisäksi maatalousyrittäjät ja johtavassa asemassa toimivat, epäilevempiä taas opiskelijat ja työttömät.

Hyväksyvä suhtautuminen yritysten ympäristövastuuseen on pysynyt viime vuosina ennallaan

Suhteellisen hyväksyvä suhtautuminen yritysten ympäristövastuuseen on pysynyt viime vuosina ennallaan. Kun tuoreessa mittauksessa yritysten toimintaa piti vastuullisena 47 prosenttia vastanneista, vuosina 2011 ja 2009 luku oli 48 prosenttia.

Asenteiden pysyvyys voi tuntua yllättävältä, sillä juuri ennen tuoretta kyselyä julkisuudessa keskusteltiin vilkkaasti Talvivaaran kaivoksen ympäristöongelmista. Kaivoksen kipsisakka-altaan vuoto alkoi marraskuussa, ja kysely tehtiin tammikuussa.

Asenteiden muuttumattomuutta voidaan selittää Talvivaaran tapahtumien mittakaavalla: suomalaiset ovat hahmottaneet kaivoksen ympäristönettomuuden harvinaiseksi ja vaikutuksiltaan paikalliseksi onnettomuudeksi, joka ei sinällään leimaa teollisuutta tai kaivosteollisuuttakaan.

Tulosjakaumasta löytyy hienoisia alueellisia eroja. Vähiten yritysten ympäristövastuuseen luottavia on Talvivaaran kaivoksen lähialueella Itä-Suomessa (kuvio 2).

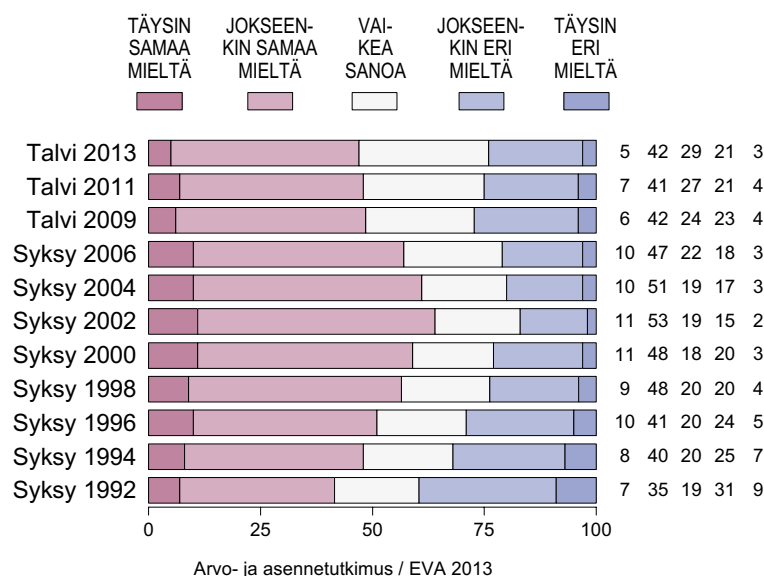
Itäsuomalaisista noin 44 prosenttia luotti yritysten ympäristövastuuseen, kun toissavuonna vastaava luku oli 52 prosenttia. Asenteet näyttävät siis kiristyneen, joskin otoskoon takia varovaisuus on alueellisten muutosten tulkinnassa paikallaan.

Muualla Suomessa suhtautuminen teollisuuden ympäristövastuuseen ei ole juurikaan muuttunut. Asenteet ovat pysyneet ennallaan Pohjois-Suomessakin, missä kaivostoimintaa on Itä-Suomen tapaan paljon.

Taloukasvu ja ympäristö käsi kädessä

Yleisemmällä tasolla näyttää siltä, että kovien arvojen ja pehmeiden arvojen väliset jännitteet ovat edelleen hellittäneet. Tämä trendi on jatkunut jo pidempään, kun ensin 1980-luvun ympäristöherääminen synnytti

Kuvio 1. "SUOMALAINEN TEOLLISUUS JA ELINKEINOELÄMÄ TOIMII NYKYISIN YMPÄRISTÖASIOISSA VASTUULLISESTI" (%).

voimakasta vastakkainasettelua, mutta vähitellen ympäristönäkökulma on institutionalisoitunut osaksi poliittista järjestelmää.

Kovien ja pehmeiden arvojen sopaisuus tulee hyvin esille

sosiaalisia pehmeitä arvoja perattiin kyselyssä väittämällä, jotka koskivat talouskasvun ja ympäristönsuojelun suhteita.

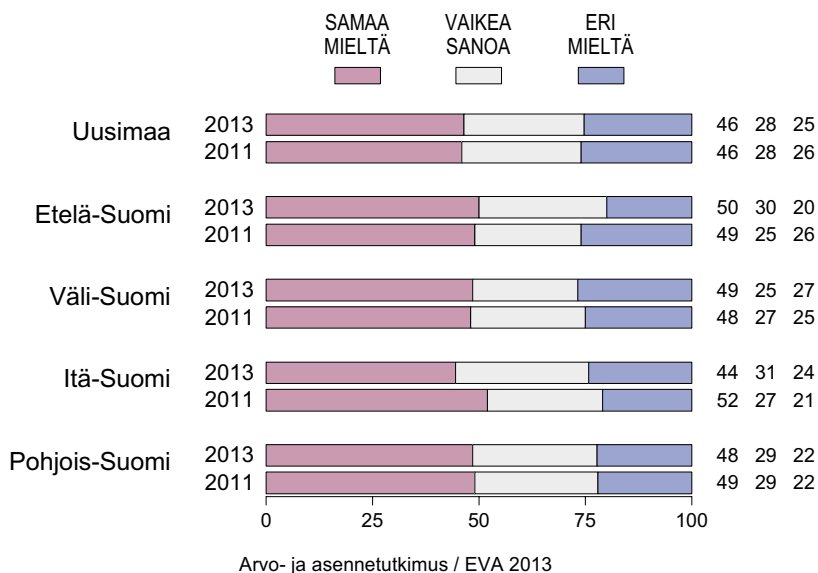
Kovien ja pehmeiden arvojen sopaisuus tulee hyvin esille väittämän ”Tehokas ympäristönsuojelu ja

vakaa taloudellinen kasvu ovat mahdollisia samanaikaisesti” tulosjakaumassa.

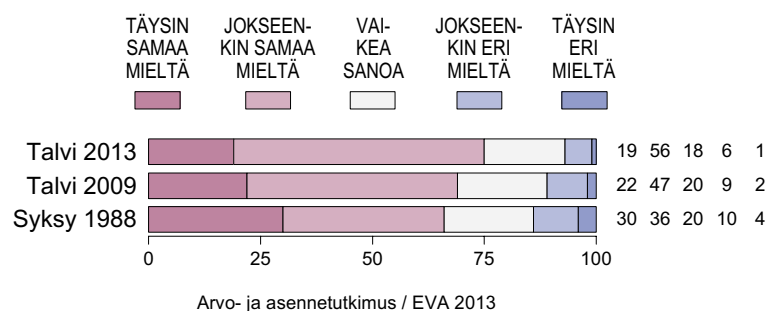
Jopa 75 prosenttia kansasta on sitä mieltä, että tehokas ympäristönsuojelu ja vakaa talouskasvu ovat mahdollisia samanaikaisesti (kuvio 3). Vain seitsemän prosenttia vastanneista torjui väitteen.

Ympäristönsuojelua ja talouskasvua samanaikaisesti mahdollisena pitävien määrä on selvästi kasvanut viime vuosikymmeninä. Samalla tulosjakauman ääri-ryhmät (”täysin samaa mieltä” ja ”täysin eri mieltä”) ovat pienentyneet.

Kuvio 2. "SUOMALAINEN TEOLLISUUS JA ELINKEINOELÄMÄ TOIMII NYKYISIN YMPÄRISTÖASIOISSA VASTUULLISESTI" (%).

Kuvio 3. "TEHOKAS YMPÄRISTÖNSUOJELU JA VAKAA TALOUDELLINEN KASVU OVAT MAHDOLLISIA SAMANAIKAISESTI" (%).

Silti ympäristön ja talouskasvun suhteisiin liittyy yhä myös pelkoja. Enemmistö suomalaisista uskoo, että ”Pyrkimällä jatkuvaan taloudelliseen kasvuun ihminen tuhoaa vähitellen luonnon ja lopulta myös itsensä”.

Vaikka tuhovisioon yhtyy nyt 65 prosenttia suomalaisista, luku on kyselyhistorian alhaisin (kuvio 4). Pelot ovat laantuneet myös toissavuotisesta, jolloin jat-

Pelkojen laantumisessa voi olla kyse siitä, että mahdollisuuksiin ratkaista ympäristöongelmia uskotaan enemmän

Voi olla, että talouskasvun tavoittelemisen ylipäättään koetaan nyt aiempaa tärkeämmäksi, kun taloudessa menee huonosti. Toisaalta pelkojen laantumisessa voi olla kyse siitä, että mahdollisuuksiin ratkaista ympäristöongelmia uskotaan enemmän.

Tiede ratkaisee ongelmat

Ainakin yleisellä tasolla suomalaiset luottavat aiempaa enemmän tieteen ja tekniikan mahdollisuuksiin ongelmien ratkaisussa.

Noin 47 prosenttia kyselyyn vastanneista yhtyi väitteeseen ”Tiede ja tekniikka pystyvät tulevaisuudessa ratkaisemaan useimmat tänä päivänä esiintyvät ongelmat” (kuvio 5). Toissavuotisesta väitteen kannatus on noussut vankat 12 prosenttiyksikköä.

Noin 30 prosenttia vastaajista ei usko tieteen ja tekniikan mahdollisuuksiin ongelmien ratkaisijana. Vailla kantaa -ryhmään sijoittui 23 prosenttia vastaajista, ja heidän määränsä on pysynyt lähes vakiona kyselyhistorian ajan.

Kansan ympäristötietoisuus ei ole heikentynyt

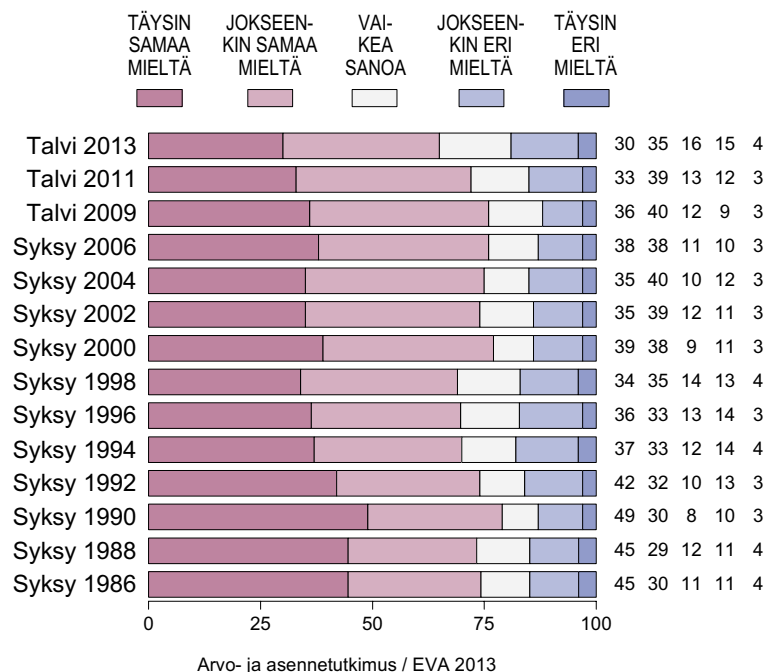
Luonnonsuojelulla vankka tuki

Vaikka suomalaiset eivät aseta talouskasvua ja ympäristöä kovinkaan hanakasti enää vastakkain, kansan ympäristötietoisuus ei ole heikentynyt. Yleisellä tasolla esimerkiksi suhtautuminen luonnonsuojeluun ei ole muuttunut huomattavasti.

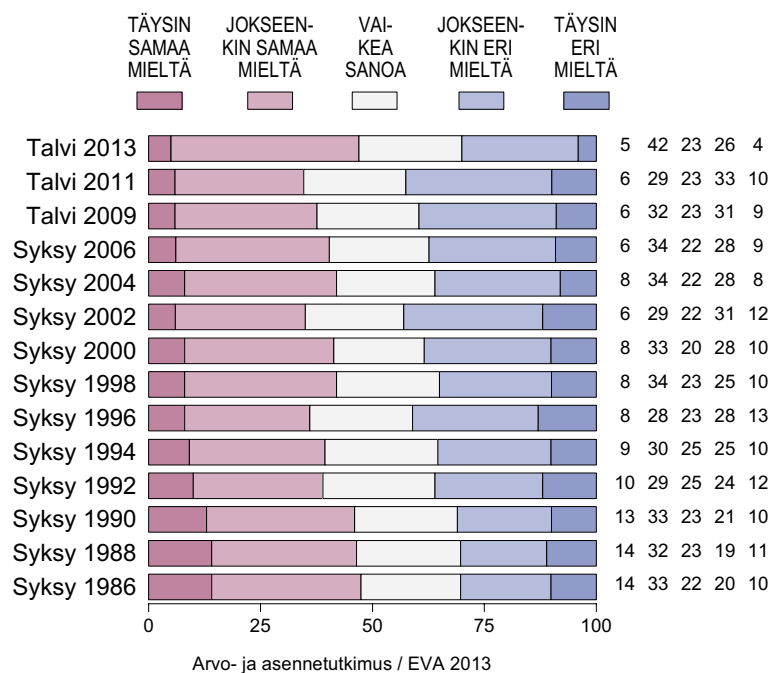
Luonnonsuojeluasenteita kartoitettiin väittämällä ”Luonnonsuojelun nimissä rajoitetaan taloudellista ja teollista toimintaa liian paljon”.

Luonnonsuojelun liiallisuuden torppasi 48 prosenttia vastanneista (kuvio 6). Noin 31 prosenttia ar-

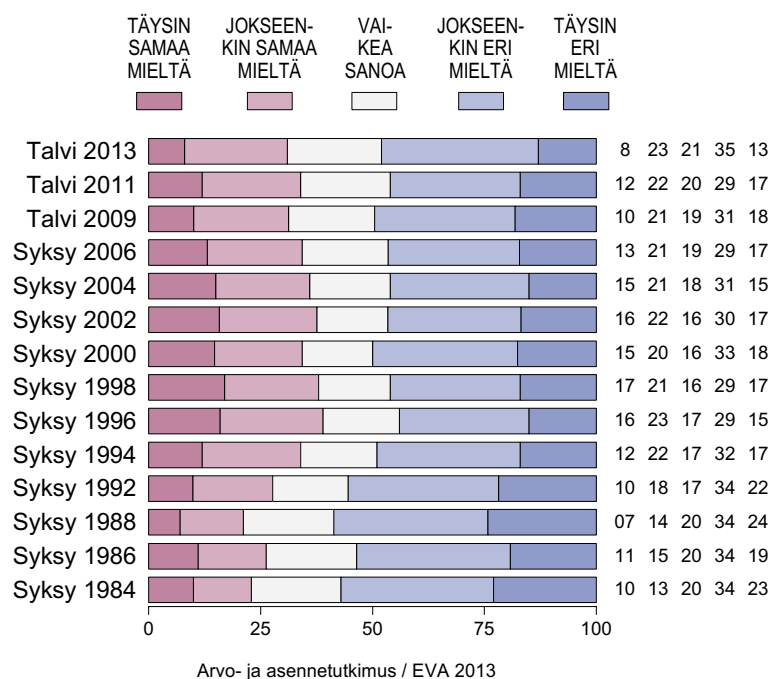
Kuvio 4. ”PYRKIMÄLLÄ JATKUVAAN TALOUDELLISEEN KASVUUN IHMINEN TUHOAA VÄHITELLEN LUONNON JA LOPULTA MYÖS ITSENSÄ” (%).

Kuvio 5. "TIEDE JA TEKNIikka PYSTYVÄT TULEVAISUUDESSA RATKAISEMAAN USEIMMAT TÄNÄ PÄIVÄNÄ ESIINTYVÄT ONGELMAT" (%).

Kuvio 6. "LUONNONSUOJELUN NIMISSÄ RAJOITETAAN TALOUDELLISTA JA TEOLLISTA TOIMINTAA LIIAN PALJON" (%).

vioi, että luonnonsuojelu rajoittaa liikaa teollista toimintaa. Tulosten jakauma ei ole huomattavasti muuttunut 2000-luvulla.

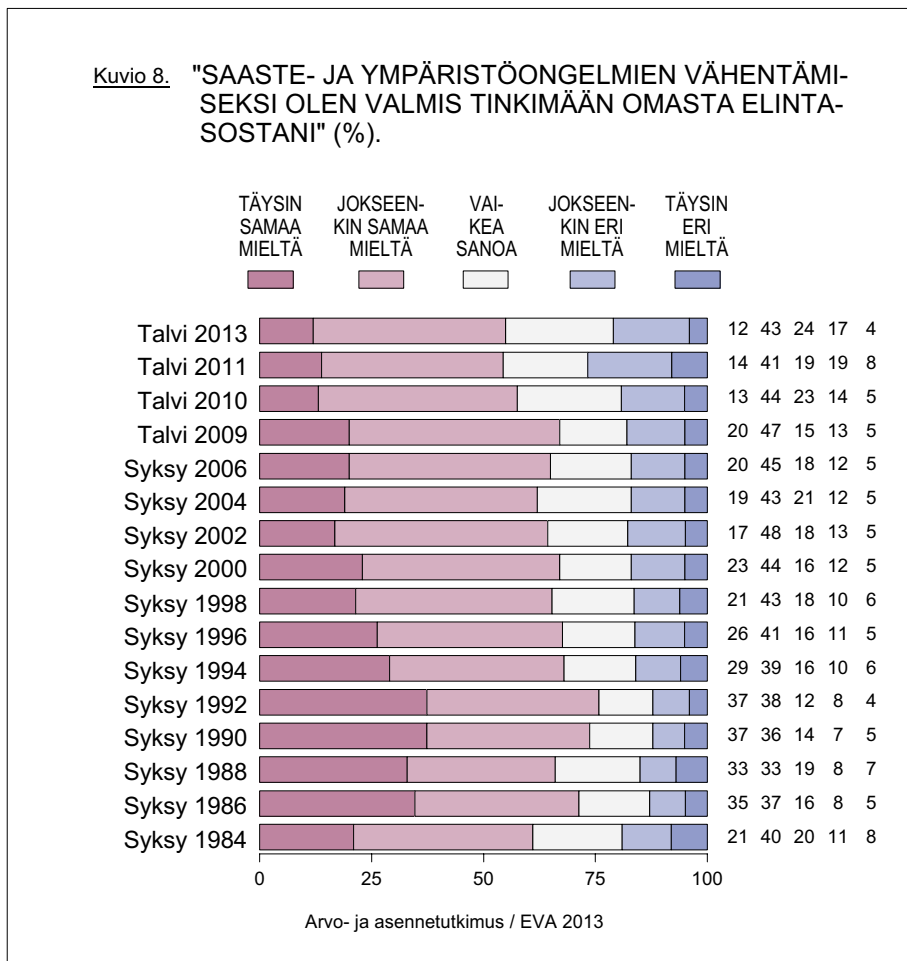
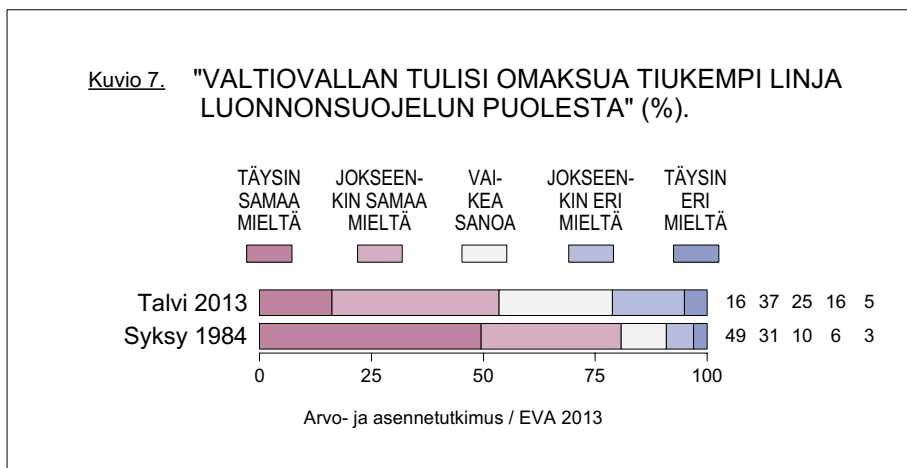
Asennoitumista luonnonsuojeluun mitattiin myös väittämällä ”Valtiovallan tulisi omaksua tiukempi linja luonnonsuojelun puolesta”.

Linjan tiukentamista kannattaa 53 prosenttia vastanneista ja vastustaa 21 prosenttia (kuvio 7). Tiukempia toimiva kannattavien määrä on alentunut huomattavasti vuodesta 1984, kun kolmessa vuo-

sikymmenessä ympäristöä koskevan lainsäädännön määrä on kasvanut.

Väestöryhmittäin luonnonsuojeluyönteisimpiä ovat naiset ja nuoret. Maatalousyrittäjät taas nousevat selkeimmin esille ryhmänä, jonka mielestä luonnonsuojelu rajoittaa liikaa taloudellista toimintaa.

Ympäristöyönteisimmiksi profiloituvat usein naiset ja alle 35-vuotiaat

Muidenkin väitteiden tulosjakaumissa ympäristömyönteisimmiksi profiloituvat usein naiset ja alle 35-vuotiaat. Puoluekannaltaan ympäristötietoisimpia taas ovat usein vihreitä, vasemmistoliittoa tai sosiaalidemokraatteja äänestävät.

Henkilökohtaista tinkimisvalmiutta löytyy

Suomalaiset ovat myös itse valmiita kantamaan ympäristövastuuta tai ainakin maksamaan ympäristöongelmien vähentämisestä. Henkilökohtaista valmiutta mitattiin väittämällä ”Saaste- ja ympäristöongelmien vähentämiseksi olen valmis tinkimään omasta elintasostani”.

Noin 55 prosenttia vastanneista ilmoitti olevansa valmis tinkimään elintasostaan ympäristön puolesta (kuvio 8). Tinkimishaluttomia oli 21 prosenttia, ja vaikea sanoa -vastauksen valitsi 24 prosenttia.

Väestöryhmittäin eniten tinkimishaluisia löytyy vihreitä äänestävistä ja akateemisesti koulutetuista sekä nuorten

Eniten tinkimishaluisia löytyy vihreitä äänestävistä ja akateemisesti koulutetuista

lisäksi yli 65-vuotiaista. Tinkimishaluttomia taas on etenkin kokoomusta, perussuomalaisia tai RKP:tä äänestävissä.

Valmius tinkiä omasta elintasosta ympäristöongelmien vähentämiseksi ei ole viime vuosina hiipunut. Pidemmällä aikavälillä trendi on laskeva, sillä korkeimmillaan kansan tinkimisvalmius oli lamavuonna 1992.

Ilmastonmuutos uhkaa, ydinvoima askarruttaa

Yksittäisistä ympäristöön liittyvistä kysymyksistä EVAn arvo- ja asennetutkimuksessa keskityttiin ilmastonmuutokseen ja ydinvoimaan. Molemmilla aiheilla on kyselysarjassa myös pitkäkö historia.

Tuoreessa mittauksessa ilmastonmuutosta piti aikamme suurimpana ympäristöuhkana 70 prosenttia vastanneista. Väitteen torjui 14 prosenttia ja vaikea sanoa -ryhmään kuului 15 prosenttia vastaajista.

Huoli ilmastonmuutoksesta on pysynyt korkealla, eivätkä luvut juuri poikkea viime vuosien vastaavista. Joskin kiihkeimmän ilmastokeskustelun aikaan vuosina 2006 ja 2009 yli 80 prosenttia suomalaisista nimesi ilmastomuutoksen aikamme suurimmaksi ympäristöuhkaksi.

Samalla ydinvoimakielteisyys näyttää hieman hellittäneen vuosituuhannen vaihteesta, jolloin valmistauduttiin tekemään päätöksiä paraikaa rakenteilla olevista ydinvoimalayksiköistä.

Suhtautumista ydinvoimaan tiedusteltiin väittämällä ”Uusien ydinvoimaloiden rakentaminen on paras ratkaisu maamme sähköntuotannon lisäämiseksi”.

Noin 36 prosenttia vastaajista piti ydinvoimaa parhaana ratkaisuna, mutta hieman useampi eli 43 prosenttia taas ei.

Vuodesta 2000 kielteisesti uusiin voimaloihin suhtautuneiden määrä on laskenut kuudella prosenttiyksiköllä. Etenkin ydinvoiman jyrkästi torjuvien (täysin eri mieltä -vastaukset) määrä on vähentynyt tuntuvasti.

Jyrkkien mielipiteiden laantumisen voi selittyä sillä, että meillä ei ole käynnissä julkista keskustelua ydinvoiman lisärakentamisesta. Asenteiden taustalla voivat vaikuttaa myös ilmastohuolet, sillä päästöttömän ydinvoiman suosion on odotettu kasvavan Japanin Fukushima voimalaturmasta huolimatta.

EVAn arvo- ja asennetutkimus

- Tehtiin 18.–30. tammikuuta Taloustutkimuksen internetpaneelissa.
- Aineiston tilastollisen jatkoanalyysin on tehnyt Yhdyskuntatutkimus.
- Vastaajina oli hieman yli 2 000 täysi-ikäistä suomalaista, ja aineisto on painotettu väestöä edustavaksi.
- Tulosten virhemarginaali on 2–3 prosenttiyksikköä suuntaansa.
- Valtaosa vuoden 2013 tuloksista julkistettu *Kadonneen kasvun metsästäjät* -raportissa, joka on saatavilla osoitteesta www.eva.fi.
- On tehty säännöllisesti vuodesta 1984.
- Kaikki tulokset on koottu EVAn Arvopankki-tietokantaan www.eva.fi/arvopankki.

Muistiinpanoja

Elinkeinoelämän Valtuuskunta

Elinkeinoelämän Valtuuskunta EVA on vuonna 1974 perustettu elinkeinoelämän think tank, jonka tavoitteena on edistää suomalaisen yhteiskunnan pitkän aikavälin menestystä. EVA on Suomen merkittävin kohtaamispaikka ja verkosto elinkeinoelämän ja yhteiskunnan vaikuttajille. EVAlla on myös keskustelijan, haastajan ja unilukkarin rooli suomalaisessa yhteiskunnassa. Think tankille tyypillisesti EVAn tunnusmerkkejä ovat analyyttisyys ja poleemisuus.

EVA selvittää ja arvioi yrityksille ja koko suomalaiselle yhteiskunnalle tärkeitä kehityssuuntia. Rajut ja nopeat kansainväliset muutokset asettavat koko yhteiskunnalle ja yritysten toiminnalle painavia vaatimuksia. EVAn tavoitteena on ajankohtaisen tiedon tuottaminen vallitsevista ilmiöistä sekä tuoreiden näkökulmien saattaminen yleiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun. Suomen rooli kansainvälisessä toimintaympäristössä ja suomalaisten hyvinvoinnin ja kilpailukyvyn kehittäminen ovat keskeisiä kysymyksiä EVAn toiminnassa. Elinkeinoelämän omassa piirissä EVA pyrkii aikaansaamaan jatkuvaa keskustelua yritysten muutostarpeista.

Lisätietoja: www.eva.fi

Elinkeinoelämän Valtuuskunta EVAn julkaisemat EVA analyysit ottavat kantaa ajankohtaisiin kysymyksiin ja tarjoavat toimenpide-ehdotuksia. Analyysien kirjoittajat vastaavat esitetystä mielipiteistä, jotka eivät välttämättä edusta EVAn kantaa.

Analyysit ovat ladattavissa EVAn kotisivuilta www.eva.fi.